

ФОРМУВАННЯ ПЛАНУВАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ ТА СИСТЕМИ ОЗЕЛЕНЕННЯ М. ВИШГОРОДА

О. В. Зібцева, кандидат сільськогосподарських наук

Наведено дані щодо планувальної структури та існуючої системи озеленення м. Вишгород Київської обл. Досліджено розподіл земельних ресурсів міста і забезпеченість мешканців зеленими насадженнями.

Ключові слова: зелені насадження, ландшафт, система озеленення

Відповідно до вимог Європейської ландшафтної конвенції, яку ратифіковано Законом України 2005 р., перед українським суспільством поставлена задача ідентифікувати та оцінити власні ландшафти на всій території країни, зокрема і в урбанізованому середовищі.

Майже 80 % українських міст є малими містами, в яких проживає до 20 % міського населення країни. Наразі існує Державна цільова програма підтримки соціально-економічного розвитку малих міст [1]. Сталому розвитку малих міст мала б сприяти й орієнтація вітчизняного містобудування на урбаністичний підхід [5]. Водночас законодавча невизначеність механізмів перспективного розвитку малих міст та недостатнє врахування їх специфіки загострюють соціально-економічні проблеми та спричиняють занепад господарства [1]. Типовими явищами для українських малих міст є відсутність генеральних планів розвитку, криза комунальної інфраструктури, недостатня завантаженість потужностей містоутворювальних підприємств, демографічні проблеми. За даними Ю. Білоконя [2], малі міста, розташовані у зоні впливу Києва, відрізняються найбільшою динамікою розвитку, в п'яти з них відзначений позитивний приріст населення. Водночас, за дослідженнями М. Лусе [6], процес

інтенсивного росту малих міст може призвести до збідніння існуючого ландшафту та погіршення умов життя.

Близько чверті українських малих міст є історичними містами, більшість з яких потребує відродження природно-історичного ландшафту [2]. Саме малі міста, на думку вчених, надалі можуть стати основою гармонізації громадського життя, соціальної стабільності й культурного відродження. На переконання П. Тронька та Я. Верменича [8], історичні міста є своєрідними згустками позитивної енергії, в якій заховані секрети оптимальної взаємодії людини і довкілля, а втрати історичних ландшафтів малих міст в Україні можуть стати безповоротними.

Для реальної оцінки ситуації у малих містах передусім необхідно мати дані про існуючу систему озеленення, а також про перспективи використання їх території та розвитку. Втім, вивчення екологічного стану міських територій дотепер стосувалося переважно великих міст. Малі міста практично не досліджувались, хоча антропогенна діяльність істотно вплинула на всі природні процеси, що відбуваються в їх ландшафтах [3]. Однак благоустрою території малих міст останні 50 років взагалі не надавалося значення. Тому в них чітко окреслюється проблема озеленення та організації відпочинку мешканців, необхідність збереження природно-просторових ресурсів.

Метою досліджень було визначення планувальної структури та існуючої системи озеленення м. Вишгород Київської обл.

Матеріал і методика досліджень. Планувальна структура і система озеленення вивчались на основі використання загальнодоступних карт супутникової зйомки GoogleMaps, літературних та інтернет-джерел, натурних обстежень з використанням загальноприйнятих методик.

Результати досліджень. Як відомо, вирішальними факторами для визначення місця майбутнього поселення у давні часи слугували наявність поблизу джерел питної води, близькість торгівельних шляхів та вдалий з оборонного погляду рельєф місцевості. Значною мірою містобудівний

розвиток Вишгорода зумовлено м'яким кліматом та унікальною природною топографією: Дніпро є віссю, вздовж якої на складному мальовничому рельєфі правого берега починаючи з У-III тис. до н.е. формувалася система поселень [4]. У повоєнні часи завдяки будівництву Київської ГЕС, Вишгород став селищем енергетиків. Створення Київського водосховища і підняття рівня води у Дніпрі поблизу Вишгорода майже на 10 м призвело до докорінної зміни ландшафту місцевості. Розміщення житлових будинків відбувалося за принципом рядкової забудови вздовж східного схилу південно-західного пагорба. На початку 60-х років ХХ століття було переплановано історичну мережу вулиць південної частини міста. Згідно з генеральним планом міста передбачалося звільнити від промислових підприємств берегову територію і створити натомість міську зону відпочинку. Втім, з часом промислову зону було розширено у південному напрямку, а шлях до Дніпра перекрито й новоствореному громадському центру. Втручання у сталий ландшафт міста триває, внаслідок чого збереження історично-цінного ландшафту дніпровських схилів залишається актуальним.

Організація системи озеленення міста передбачає врахування його ймовірного перспективного розвитку, звичаїв життя містян, природних умов міської території та околиць. При цьому система озеленення пов'язана з довкіллям більше, ніж усі інші компоненти планувальної структури міста. Естетика екологічної урбанізації висуває концепцію максимальної співрозмірності масштабу і силуету міста з природним оточенням, а також надає великого значення збереженню індивідуальних рис природного ландшафту. Забудова окомірно об'єднується з ландшафтом [6].

Місто оточує рослинність заплавл (луки, болота, чагарники, ліси), на його околицях спостерігається прогресуюча трансформація природного середовища [7]. Ділянки природної рослинності на території міста зосереджені на елементах рельєфу Київського плато вздовж узбережжя

водосховища, у системі ярів між міськими вулицями, вздовж підніжжя вишгородських круч.

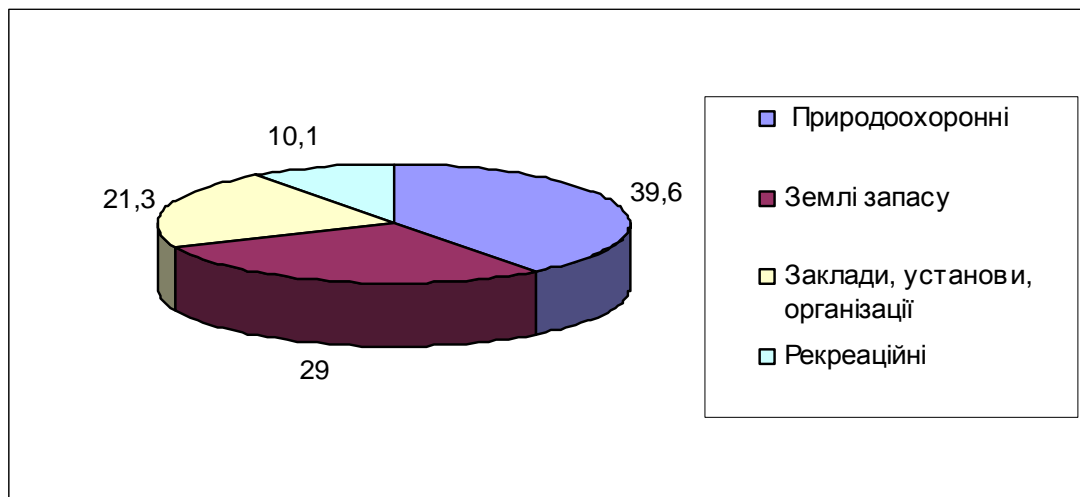
Місто Вишгород розташоване на пагорбах, забудована територія мальовничо вписується у колоритний оточуючий лісовий ландшафт (переважно монокультурні соснові ліси). Значення озеленення Вишгорода ідентичне його ролі у великих містах, зокрема Києві, передмістям якого він є. Основним джерелом атмосферного забруднення тут є підприємства енергетики та автотранспорт.

У Вишгороді зареєстровано 26,2 тис. осіб населення (фактично ж нараховується близько 35 тис.). Згідно з розрахунками Генерального плану міста, до 2025 року чисельність населення може зрости до 90 тис., тобто збільшитися більш ніж утричі.

Загальна площа міста становить 4968 га. Територіально переважають ліси та водні поверхні, завдяки чому в місті планується розбудова великих зон активного відпочинку з використанням природно-ландшафтних ресурсів. Внутрішні води займають понад третину міських земель (39,4 % території). Забудованими землями зайнято 30,5 % території; 16,8 % міської території зайнято лісами; 7,3 % – сільськогосподарські землі і 6,0 % – землі без рослинного покриву – піски.

Розміщення озелених територій тісно пов'язане з планувальною структурою міст. Наразі у місті використана комбінована система озеленення. За офіційними даними тут зосереджено 9 га зелених насаджень, у тому числі 5,05 га зелених насаджень загального користування (зокрема сквери, набережна Київського водосховища та алея ім. Героя України – Семена Поташника), хоча за нормативами їх мало би бути не менше 20 га. З них 49,7 % зростають на землях природоохоронного та рекреаційного призначення; 21,3 % зелених насаджень загального користування розміщено на землях закладів, установ та організацій і 29,0 % – на землях запасу (див. рис.).

Рівень озеленення забудованих земель, які використовуються для відпочинку, становить лише 2,34 %, що нижче нормативу в 17 разів. За нашими розрахунками, у місті на одного зареєстрованого мешканця припадає 3,43 м² зелених насаджень, у тому числі 1,93 м² – насаджень загального користування, що в 3 рази менше діючих нормативів, а рекомендованого ВООЗ – у 26 разів.

Розподіл зелених насаджень загального користування м. Вишгород за категоріями земель, %

Слід відзначити, що 91,4 га земель запасу становлять ліси та інші вкриті лісом площі, у тому числі 50,4 га – вкриті лісовою рослинністю і 41,0 га – чагарниками. Саме тут вбачається потенціал для організації масштабних зелених насаджень загального користування, насамперед загальноміського парку, якого місто не має та лісопарку.

Висновки

1. Втручання у сталий ландшафт міста триває, внаслідок чого збереження історично-цінного ландшафту дніпровських схилів залишається актуальним.

2. Місто має комбіновану систему озеленення. Дослідження планувальної структури і системи озеленення м. Вишгород підтверджує висновки інших вчених [3], що характерним для малого міста є переважання у сельбищній зоні насаджень обмеженого користування та слабкий розвиток насаджень загального користування.

3. Більшість озелених територій міста – лісові масиви, які за рівнем благоустрою мало придатні для відпочинку. Основною задачею є не збільшення площі насаджень, а забезпечення умов для їх збереження та інтенсивнішого використання.

4. Місто в перспективі може виконувати навантаження місця відпочинку мешканців прилеглої столиці, що наразі не характерно для Вишгорода з його нерозвиненими зеленими насадженнями загального користування і низьким рівнем благоустрою.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Державна цільова програма підтримки соціально-економічного розвитку малих міст / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://gurt.org.ua/articles/8707/>

2. Білоконь. Ю. Містобудівні проблеми сталого розвитку малих міст України / Ю. Білоконь [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/dprmu/2008_15/1_Bilokon.pdf

3. Дослідження екологічного стану малих міст Львівської області / [Хархаліс Б. І., Хархаліс М. Б., Гожельник М. П., Янчук О. В.] [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://library.nltu.edu.ua/node/846>

4. Жаворонкова Т. Л. Ландшафт як фактор формування історичного розпланування міста Вишгород Київської області [Електронний ресурс] / Т. Л. Жаворонкова. – Режим доступу: <http://www.vyshgorod-museum.org.ua/>

5. Ладигіна І. Сучасні проблеми реконструкції малих міст в структурі найбільших агломерацій // І. Ладигіна, Ю. Шкодовський. – Ватерпас. – 2002. – № 3. – С.22-23.

6. Лусе М. Озеленение малых городов Латвии / М. Лусе. – Рига: Зинатне, 1978. – 103 с.

7. Парнікоза І. Ю. Стан популяцій рідкісних рослин міста Вишгорода та його околиць / І. Ю Парнікоза, М. С. Чернишенко // Чорноморський ботанічний журнал. – 2010. – Т. 6, № 4. – С. 491–505.

8. Тронько П. Историчне місто як культурна цінність і об'єкт парко охорони / П. Тронько, Я. Верменич [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://histans.com/JournALL/xxx/15/1/12.pdf>

ФОРМИРОВАНИЕ ПЛАНИРОВОЧНОЙ СТРУКТУРЫ И СИСТЕМЫ ОЗЕЛЕНЕНИЯ Г. ВЫШГОРОДА

О.В. Зибцева

Приведены данные о планировочной структуре и существующей системе озеленения г. Вышгорода Киевской обл. Изучено распределение земельных ресурсов города и обеспеченность жителей зелеными насаждениями.

Ключевые слова: *зеленые насаждения, ландшафт, система озеленения*

THE FORMING OF PLANNING STRUCTURE AND GREEN SPACES SYSTEM IN VYSHGOROD TOWN

O.V. Zibtseva

The results of the planning structure and existing greenery system research at the Vyshgorod town, Kyiv region are given. The distribution of town's land resources and availability of urban green spaces for citizens were determined.

Key words: *green plantations, landscape, green spaces system*